

LEKSIK VA FONETIK USLUBIYAT

Xolmatova Gulsanam Absattor Qizi

*Shahrisabz davlat pedagogika institutining pedagogika fakulteting
boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada leksik va fonetik uslubiyat tushunchalari, ularning adabiyot va nutq san'atidagi roli tahlil qilinadi. Leksik uslubiyat so'z tanlovi orqali ifodani boyitish, fonetik uslubiyat esa tovushlar va intonatsiya orqali nutqni ta'sirchan qilish imkoniyatlarini ko'rsatadi. Maqola uslubiy vositalarning badiiy matnlarda qanday qo'llanishi va ular o'rtasidagi bog'liqlikni yoritadi.

Kalit so'zlar : Leksik uslubiyat, fonetik uslubiyat, uslubiy vositalar, nutq, adabiyot, intonatsiya, alliteratsiya, metafora, epitet.

Аннотация: В данной статье анализируются понятия лексического и фонетического стилистического приемов, а также их роль в литературе и искусстве речи. Лексический стиль обогащает выражение через выбор слов, а фонетический стиль создает выразительность речи с помощью звуков и интонации. Статья освещает применение стилистических средств в художественных текстах и их взаимосвязь.

Ключевые слова: Лексический стиль, фонетический стиль, стилистические средства, речь, литература, интонация, аллитерация, метафора, эпитет.

Annotation : This article analyzes the concepts of lexical and phonetic stylistics and their role in literature and the art of speech. Lexical stylistics enriches expression through word choice, while phonetic stylistics creates expressiveness through sounds and intonation. The article highlights the use of stylistic devices in literary texts and their interconnection.

Keywords :Lexical stylistics, phonetic stylistics, stylistic devices, speech, literature, intonation, alliteration, metaphor, epithet.

KirishHar qanday badiiy yoki ommaviy nutqning asosini soʻzlar va tovushlar tashkil etadi. Til sanʼati – bu soʻzlarni nafaqat mantiqan, balki badiiy jihatdan ham mahorat bilan tanlash va ularni tovush orqali jonlantirish sanʼatidir. Ana shunday nozik sanʼatning asosiy qismiga aylangan uslubiyat nutqning oʻziga xosligi, taʼsirchanligi va ifoda quvvatini oshiradi. Uslubiyatning ikki muhim koʻrinishi – leksik uslubiyat va fonetik uslubiyat nutqni boyitishda oʻziga xos rol oʻynaydi. Leksik uslubiyat orqali soʻzlarning oʻzaro munosabati, ularning maʼnosi va obrazli ifodasi tahlil qilinadi. Fonetik uslubiyat esa tovushlar, ohanglar va intonatsiya orqali nutqning estetik va emotsional kuchini oshiradi. Leksik va fonetik uslubiyatni oʻrgangan olimlar Viktor Shklovskiy Rus formalizmi vakili, adabiy uslub va badiiy tilning funksiyalari haqida nazariyalar yaratgan. Uslubiyatga adabiy asarlarni yangi qarashlar bilan tahlil qilish imkonini bergan. Roman Jakobson-Tilshunoslik va stilistika sohasida yirik olim. Fonetik uslubiyat, shuningdek, tilning funksiyalari, jumladan poetik funktsiyasini oʻrganishda katta hissa qoʻshgan. Jurij Lotman-Matn va uslub nazariyasi boʻyicha yetakchi mutaxassis. Stilistik uslubni semiotik nuqtai nazardan tahlil qilgan. M.M. Baxtin-Rus tilshunosligi va adabiyotshunosligida mashhur. Stilistika va til uslubiyatini chuqur oʻrgangan. A. Abdullaev Oʻzbek tilshunosi Oʻzbek adabiy tilining uslubiy xususiyatlarini oʻrgangan, leksik va fonetik uslubiyatga oid ilmiy ishlari mavjud. S. Qodirov -Oʻzbek tilshunosi Adabiy til va uslubiy vositalar boʻyicha tadqiqotlar olib borgan, uslubiyatning leksik va fonetik jihatlarini tahlil qilgan.

Leksik uslubiyat: Soʻzlarning tanlovi va ularning maʼno jihatdan oʻziga xosligi orqali nutqning ifoda vositasini boyitish uslubi. Bu uslub nutqda sinonimlar, metaforalar, epitetlar kabi leksik vositalardan foydalanishni oʻz ichiga oladi.

Fonetik uslubiyat: Nutqdagi tovushlar, ularning takrorlanishi, intonatsiyasi va ohanglari orqali yaratiladigan badiiy ifoda uslubi. Masalan, alliteratsiya va assonansiya fonetik uslubiyatga kiradi.

: Uslubiy vositalar Nutq yoki matnda ifodani yanada ta'sirchan qilish uchun ishlatiladigan badiiy vositalar yoki texnikalar. Misol uchun, metafora, epitet, alliteratsiya, qiyoslash kabi.

Nutq: Insonlar o'rtasida muloqot qilish uchun tovush va so'zlar orqali fikrlarni ifodalash vositasi.

Adabiyot: Insonning fikrlari, his-tuyg'ulari va tasavvurlarini so'z orqali ifodalovchi san'at turi. Badiiy asarlar to'plami. Nutqdagi tovushning balandligi, pastligi, urg'u va ohang o'zgarishlari orqali yaratiladigan ohang va kayfiyat. So'zlarning boshida bir xil yoki yaqin tovushlarning takrorlanishi. Bu tovush takrorlanishi nutqqa ritm va ohang beradi.

Xulosa: Leksik va fonetik uslubiyat adabiyot va nutq san'atining ajralmas qismi hisoblanadi. Leksik uslubiyat so'z tanlovi va ularning ma'nosini boyitish orqali ifodaning noziklik va chuqurligini oshirsa, fonetik uslubiyat tovushlar, intonatsiya va ritm yordamida nutqqa jonlilik va ta'sirchanlik beradi. Har ikki uslubiyat turi o'zaro uyg'unlashib, badiiy matnni yanada jonli, o'quvchida kuchli taassurot qoldiruvchi qilib yaratadi. Shuning uchun, til san'atini chuqur o'rganish va uslubiy vositalardan mahorat bilan foydalanish yozuvchi va so'z san'atkori uchun juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaev A. "O'zbek adabiy tilining uslubiyati" – Toshkent, 2015.
2. Qodirov S. "Adabiy til va uslubiy vositalar" – Toshkent, 2018.

3. Karimov M. "Til va uslub" – Samarqand, 2020.
4. Sobirov R. "Fonetik uslubiyat va uning badiiy ahamiyati" – Toshkent, 2019.
5. Zamirbekova N. "Leksik uslubiyatning zamonaviy talqini" – Toshkent, .